

De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur organiseert in samenwerking met NRC Handelsblad een serie van drie debatten met de titel *De stad als laboratorium*. In deze reeks wordt onderzocht of de wijze waarop Rotterdam van haar bewoners burgers tracht te maken navolging verdient. Centraal staat de vraag of het huidige gemeentebestuur niet het onmogelijke vraagt van de Rotterdamse burger.

Deel 3: Kunnen we het maken? Nou en of!

Woensdag 21 mei 2008, Hogeschool INHOLLAND

Met: Simone den Haan, coördinator brede school bij de SKVR; Henk Oosterling, Rotterdams filosoof; Dominic Schrijer, wethouder Werk, Sociale Zaken en Grote Stedenbeleid; Wouter Pols, docent aan de PABO van de Hogeschool Rotterdam en onderzoeksbegeleider van de Kenniskring Opgroeien in de Stad (KOS) en Ron van Neck, adjunct-directeur openbare basisschool De Toermalijn. Gesprekleider: Bert van Meggelen.

Rotterdam is hard op weg een creatieve stad te worden. Een stad waar hoogopgeleide jonge creatieven de arbeiders moeten doen vergeten. Echter een enorm aantal jonge Rotterdammers kan beter met de handen, dan met het hoofd werken. Zij zijn laagopgeleid of hebben geen diploma. Hoe krijgt deze groep een respectabele plek in de samenleving als ze over het hoofd wordt gezien? Filosoof Henk Oosterling komt met een plan. 'Goed in je vel zitten is een voorwaarde om te integreren.'

Voor een stad die zoveel verschillende nationaliteiten telt, sterk verjongt en een grote groep laagopgeleide nieuwkomers kent, is de stad Rotterdam een vader die zich wat slecht in zijn kroost verdiept heeft. Hij weet wel dat ze er zijn - die migrantenkinderen, met taalachterstand, gebrek aan sociale vaardigheden, weinig eigendunk - maar toch gaat alle aandacht naar dat ene kind dat het wel goed doet op school. Dat kind waarvan het bedje feitelijk al gespreid is. Het kind dat een hoge opleiding zal gaan volgen, een goede baan zal vinden en die de stad een hoog inkomen, een leuk gezin en een voorbeeldige rol als burger zal gaan schenken. Het scenario waar de stad met zijn imago van armoede en laaggeschoolde bevolking halsreikend naar uitkeek. Niet dat de andere kinderen niet gezien worden, maar zij worden vooral aangesproken op wat ze niet goed doen. Op hun fouten, hun tekortkomingen, hun misdragingen. Geprezen of gesteund worden ze zelden met als gevolg dat alle vooroordelen steeds eenvoudiger bevestigd werden: kinderen van migranten leren de taal slecht, want waarom zouden ze? Ze stoppen vroegtijdig met school, want wie gaat hen werk geven? Ze keren zich tegen de maatschappij, omdat de maatschappij dat op zijn beurt ook al heeft gedaan. Toch?

Dat krijg je ervan als je een kind niet de aandacht geeft die het nodig heeft. En het ene kind heeft er meer van nodig dan het andere. En laat Rotterdam nu juist een grote groep jongeren binnen de stadsgrenzen hebben die zonder extra inspanning zullen achterblijven. Toch zit er talent in iedereen. Je moet het alleen wel zien. Het moet opgemerkt worden, ontwikkeld en gewaardeerd. Dat is althans wat Henk Oosterling heeft ondervonden. En als je deze jongeren begeleidt, komt er een enorm potentieel aan talent vrij. En aan arbeidskrachten die het goed zouden doen in een stad die zich als jong, dynamisch en creatief wil presenteren. Oosterling is een man die "het DNA van de stad kent", aldus wethouder Schrijer. De filosoof kent de stad van binnen en van buiten. Menig stoeptegels in de stad heeft ooit zijn voetstap gevoeld. Wandelen is, weet Oosterling, de beste manier om een stad te ontdekken. Je ziet werkelijk wat en je zult snel aanspraak vinden. En aanspraak vond Oosterling. Hij sprak vele passanten en

“hangjeugd” en stuitte bij hen op het enorme potentieel aan talent: dansers, hiphoppers, skaters, graffitikunstenaars, noem maar op. Een potentieel dat volgens hem nu niet aangesproken wordt. Omdat de jongeren zich op een of andere manier niet in het reguliere onderwijs thuis voelen. Daarom ontwikkelde Oosterling in samenwerking met Dennis Kaspori een concept om dat talent wel tot wasdom te laten komen.

Oosterling: ‘Rotterdam is bezig van een arbeidersstad een cultuurstad te worden, maar in die ontwikkeling vergeten ze een bepaalde groep. Die groep zit tussen die twee werelden in en om die te verbinden heb je een model nodig. Een model dat de innerlijke competentie, het talent, van die groep zichtbaar maakt in een ambacht. Vakmanschap dus. Creativiteit dus. Deze mensen zullen zich in een skill bekwamen waar ze goed in zijn en waar ze dus ook respect mee zullen verdienen. Op die manier zullen ze mee gaan draaien in de samenleving, haken ze aan.’

Dat is doel van zijn model: mensen eigenwaarde geven en een vak leren om zodoende weer een eerlijke kans in de samenleving te krijgen zodat ze kunnen aanhaken. Een gemeenschap is, aldus Oosterling, een groep mensen die met elkaar verbonden is. Creativiteit is ook niet iets wat in mensen ligt, maar tussen de mensen bestaat. En als mensen relaties met elkaar aangaan zullen ze vanzelf een identiteit gaan ontwikkelen.

De naam van het model is Vakmanstad en het bestaat uit lessen. Zes uur per week in totaal en het zal op school worden verzorgd. Naast het gewone lesprogramma zal er aandacht moeten komen voor koken, sport en voeding. Geheel in de huidige ontwikkeling van scholen die meer doen dan lesgeven in taal en rekenen alleen - het brede schoolidee. Oosterling: ‘Er moet aandacht komen van grond, tot mond, tot kont.’ Daarbij zullen de kinderen filosofielessen krijgen.

‘Eten, denken en verzorgen,’ legt Oosterling het concept annex programma annex onderzoek, geef het een naam, verder uit. ‘Dat zijn de pijlers. De leerlingen moeten weer weten waar groente vandaan komt. Dat kip niet uit een cellofaantje van een band rolt, maar dat je die zelf de nek moet omdraaien als je hem wilt eten. Met sport leer je ook met geweld omgaan. Niet bang zijn voor de ander, maar ook niet agressief dus. Nu wordt pijn en geweld weggestopt, of escaleert het, maar als je ermee leert omgaan is er niks engs aan. Judo is wat dat betreft een fantastische sport. Je leert dat je een ander mag aanraken en dat een ander jou mag aanraken. Dat je elkaar nodig hebt om het spel te spelen. Je moet samenwerken. Judo is duo. Het is niet individualistisch en dat is vandaag de dag heel belangrijk.’

Maar het mag ook een andere sport zijn die de kinderen op school beoefenen. Waar het omgaat is kinderen een andere sensibiliteit aanleren. Hoe of met welk middel, daar is het concept open in. Oosterling: ‘Maar ik wil wel de fysieke integriteit benadrukken. Met elkaar omgaan, niet bang zijn voor elkaar.’ Oosterling heeft namelijk de samenleving steeds banger zien worden. ‘We leven in een angstcultuur: iedereen is bang voor elkaar. En daar is iedereen scheitziek van. We moeten dat doorbreken en hoe kan dat beter door bij jongeren te beginnen. Zij kunnen nog anders leren denken en handelen.’

Middels sport, aandacht voor de innerlijke mens - door voeding en filosofie - en door te leren van de natuur (moestuinen), worden kinderen complete jongeren. Ze mogen weer spelen, kwaad worden, ravotten. Doel is dat de kinderen die nu voor galg en rad opgroeien omdat ze de taal slecht leren en een lage opleiding volgen, straks beter in hun vel zitten en zodoende hun eigen talent kunnen ontdekken. Vervolgens moeten ze de ruimte krijgen dit talent te ontwikkelen. Een koppeling tussen de creatieve stad en deze jongeren is dan snel gemaakt: een groep die kansloos dreigde te worden, zal nu de kans krijgen middels stages en lessen een skill te ontwikkelen en aan te haken in de maatschappij, mee te doen, geld te verdienen, respect te krijgen.

Maar hoe zet je dit programma in werking? Oosterling: ‘Je hoeft niks nieuws te verzinnen. Alles is er al, alleen ontbreekt de samenhang.’

Maar scholen zijn niet gebouwd om dieren te huisvesten, moestuinen aan te leggen, bomen te planten. Oosterling: ‘Architectuur is het produceren van relaties. Ruimte creëert relationele structuur. Maar het klopt dat we nu dure bouwgrond zullen moeten terughalen om sportvelden aan te leggen en moestuinen.’

Gaat dat gebeuren? Oosterling: ‘Het moet. We moeten iets doen, want we staan met de rug tegen de muur. Verschillende diensten en wethouders zullen moeten inzien dat samenwerking vereist is om dit idee te laten slagen. Het kost geld, maar verloren generaties kosten de stad ook heel veel geld. Door deze kinderen aandacht te geven en ze hun skills te laten ontdekken, en hen

in aanraking te brengen met ondernemers in de buurt, die de school bevoorraden, zullen er stageplaatsen ontwikkeld worden bij die ondernemers.'

Ron van Neck is adjunct-directeur op De Toermalijn, een (brede) openbare basisschool met leerlingen uit 40 verschillende landen. Wat vindt hij van het Vakmanstad-idee? Van Neck ziet het wel zitten: 'Bij ons op Zuid hebben we wel eens problemen met de jeugd. Op school geven we sinds enige tijd na school judolessen. Leerlingen leren daar fysiek met elkaar omgaan. Ze leren dat elkaar aanraken niet per se gewelddadig is. Ze leren ook dat ze elkaar bij het begin en aan het eind moeten begroeten. Ze leren hun grenzen kennen. Dat zijn allemaal vaardigheden die je ook op straat meeneemt.' Een praktijkvoorbeeld dus hoe judolessen ook levenslessen worden. Van Neck wijst er verder op dat leerlingen door deze brede-school aanpak een relatie krijgen met de leraar die meer mogelijkheden biedt. Van Neck: 'Er groeit iets tussen leerlingen onderling en tussen leerlingen en de leraar. Vertrouwen en respect. We hebben vaak zoiets van daar moeten we meer meedoen.'

Simone den Haan is al sinds 1996 met het concept van brede scholen bezig. Zij werkt bij de SKVR. 'Het wordt nu langzamerhand zichtbaar wat de resultaten van brede scholen zijn. De brede scholen bieden datgene wat vroeger de buurthuizen, buurtwerkers, sportclubs en verenigingen konden aanbieden. Maar hoe mooi ik het plan van Henk Oosterling ook vind, ik zie wel dat de praktijk er niet klaar voor is. Als leerlingen met talent willen doorstromen naar een vereniging, dan hebben ze maar nauwelijks plaats. Ook is er te weinig personeel om hen te begeleiden. En waar komen de ouders bij dit idee om de hoek kijken?'

Oosterling: 'De eerste fase is: scholen van binnen fysiek opbouwen. Kinderen gaan op school eten, ze krijgen les over voeding. De school moet een restaurant worden voor de hele wijk en ouders zullen daarbij betrokken worden. De school zal een sportvereniging beginnen en daar zullen ouders ook bij moeten helpen.'

Wouter Pols, docent aan de PABO van de Hogeschool Rotterdam, juicht grote delen van het Vakmanstadconcept toe. Hij zegt: 'Skills zijn voortreffelijk, het leert de jongeren dat ze ergens goed in kunnen zijn.' En: 'Leren is iets ontwikkelen wat al in je zit. Dat heeft dit idee in zich. Prima.' Maar als kenner van het onderwijs - Pols is tevens onderzoeksbegeleider van de Kenniskring Opgroeien in de Stad - heeft hij ook kanttekeningen. Pols: 'In het onderwijs heb je experts nodig en de band die de experts met de kinderen hebben is heel belangrijk. Je moet in een school niet teveel vreemde gezichten binnenhalen. Je kunt niet met vijf verschillende mensen een band opbouwen. Ook is voor dit plan vereist dat de scholen die dit programma boven op de lesstof zullen aanbieden werkelijk krachtig zijn. Als de school dat niet is, kunnen ze dit er niet bij hebben.'

Pols heeft ook zo zijn vraagtekens bij de expertise. De expertise is immers al aanwezig in de stad. Pols: 'Maar die ligt nu nog buiten de school. Dat is niet erg. Kinderen moeten het ene op school leren, het andere op bijvoorbeeld een sportvereniging.'

Wat volgens Pols ook heel belangrijk is om dit plan te doen slagen, is continuïteit. Hier is Henk Oosterling zich van bewust. Oosterling: 'Als docenten geen volledige betrokkenheid hebben en weglopen, houdt het op.'

Maar er is ook nog een andere continuïteit vereist en die speelt op een ander niveau: de politiek. Dominic Schrijer is wethouder Werk, Sociale Zaken en Grote Stedenbeleid. Oosterlings plan valt binnen zijn beleidsgebied en daar is hij, geeft hij grif toe, zeer blij mee. Schrijer juicht dit soort initiatieven toe. Bij Pact op Zuid - een groots plan om de woon- en leefsituatie op Zuid te verbeteren - heeft de gemeente Oosterling er al bij betrokken. Het model bevat dan ook doelstellingen die Schrijer onderschrijft - een groep bij de samenleving betrekken die nu uitgerangeerd lijkt te worden. Maar dit plan is niet van vandaag op morgen succesvol. En het kost veel geld om personeel te werven en te betalen, scholen te verbouwen, grond terug te kopen. Schrijer reageert: 'Allereerst: mensen als Henk Oosterling zijn voor de stad goud waard. Voor wat dit plan betreft kan het huidige gemeentebestuur meer doen door zaken in te bedden. Dat gaat ook door als dit College er niet meer zou zijn. Maar ook binnen de instituten zit een netwerk van Henk dat dit programma zal voortzetten.'

'We moeten wel optimistisch zijn,' vult Oosterling Schrijer aan. 'We hebben geen andere optie.' Een directeur van een basisschool reageert vanuit de zaal: 'Er moet wat gebeuren want we staan met onze rug tegen de muur. Als er niets gebeurt zullen in sommige wijken hele generaties

opgroeien zonder toekomstperspectief. Ze hebben niks geleerd en totaal geen betrokkenheid bij de samenleving.'

Wethouder Schrijer: 'We moeten meer van onze jongeren gaan houden. Als we ze blijven benaderen als probleemjongeren, keren ze zich tegen de stad. We vragen kortom heel veel van ze maar veel van wat we van ze verlangen hebben ze nooit geleerd. De urgentie om hier wat aan te doen is heel groot. Daarom moeten we als overheid dit soort initiatieven omarmen en met het middenveld gaan samenwerken. Het zal extra geld kosten, maar als we niets doen gaan die verloren generaties ons ook heel veel geld kosten.'

Schrijer geeft verder toe dat zijn collega-wethouder Oosterlings plan ietwat zonderling vinden. 'Ze vinden het complex en erg conceptueel,' zegt hij over het plan. En over Oosterling persoonlijk proeft hij soms ook wat argwaan. Schrijer: 'Dan hoor je: Oh dat is van hem.' Maar Schrijer zal Oosterling verdedigen: 'Henk legt verbindingen, daar kan niemand toch wat tegen hebben.'

Henk Oosterling zelf zal er geen minuut minder om slapen. Of ze in hem nu een genie of een Malle Eppie zien, het kan hem niets schelen hoe ze hem het in het stadhuis betitelen. Er hoeft geen standbeeld voor hem te worden opgericht als het allemaal fantastisch blijkt te werken. Hij wandelt wel weer verder of gaat nieuwe plannen ontwikkelen. Voor het moment wil Oosterling dat er wat gebeurt. Dat er meer aandacht uitgaat naar die jongeren die nu de boot dreigen te missen. Jongeren met talent. Talent dat deze stad keihard kan gebruiken. Oosterling: 'We moeten de jongeren weer serieus nemen. In wat ze willen en wat ze kunnen.'

Ferry Wieringa

© Overname van dit verslag - ook gedeeltelijk - alleen met toestemming van de auteur of de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur.